Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE,
predstavljeni 25. junija 2020[1]

Zadeva C-393/19

Okrazhna prokuratura – Haskovo,
Apelativna prokuratura – Plovdiv
proti
OM

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Apelativen sad – Plovdiv (pritožbeno sodišče v Plovdivu, Bolgarija))

„Postopek predhodnega odločanja – Člen 17 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah – Lastninska pravica – Nacionalna zakonodaja, ki določa, da se v korist države odvzame vozilo, uporabljeno pri storitvi kaznivega dejanja tihotapstva – Vozilo v lasti dobroverne tretje osebe – Okvirni sklep 2005/212/PNZ – Člen 2(1) – Direktiva 2014/42/EU – Člen 6“

1. Voznik tovornjaka za mednarodni prevoz, ki je potoval iz Turčije v Nemčijo, je bil v Bolgariji zato, ker je v omenjenem vozilu skril novčni zaklad, prijet, obtožen in obsojen za kaznivo dejanje tihotapstva. Na podlagi te obsodbe je bil odrejen odvzem premoženja, med katerim je bil tudi vlačilec tovornjaka, katerega lastnica je bila družba, ki po navedbah predložitvenega sodišča „ni niti vedela niti ji ne bi bilo treba ali ne bi mogla vedeti, da bo njen uslužbenec storil kaznivo dejanje“.

2. To sodišče se sprašuje o upoštevnosti dveh členov Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) za nacionalne določbe, ki se uporabijo v obravnavani zadevi. Konkretno želi izvedeti, ali so nacionalne določbe v skladu s:

- členom 17(1) Listine, ker bolgarski kazenski zakonik določa odvzem prevoznih sredstev, uporabljenih za kaznivo dejanje tihotapstva, čeprav ta pripadajo dobroverni tretji osebi;

- členom 47 Listine, ker dobroverna tretja oseba, ki je lastnica odvzetega premoženja, v skladu z bolgarskim procesnim pravom svojega stališča ne more uveljavljati pred sodiščem, ki je odredilo odvzem.

3. Ob upoštevanju napotka Sodišča bom analizo omejil na prvo vprašanje.

1 Jezik izvirnika: španščina.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Listina

4. Člen 17(1) določa:

„Vsakdo ima pravico imeti v posesti svojo zakonito pridobljeno lastnino, jo uporabljati, z njo razpolagati in jo komu zapustiti. Lastnina se nikomur ne sme odvzeti, razen v javno korist v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon, vendar le proti pravični in pravočasni odškodnini za njeno izgubo. Uživanje lastnine se lahko uredi z zakonom, kolikor je to potrebno zaradi splošnega interesa.“

2. Okvirni sklep 2005/212/PNZ[2]

5. Člen 1, naslovljen „Opredelitve pojmov“, določa:

„Za namene tega okvirnega sklepa:

[…]

- ‚pripomočki za kazniva dejanja‘ pomenijo katero koli premoženje, ki se uporablja ali ki je na kakršen koli način, v celoti ali delno, namenjeno storitvi kaznivega dejanja ali kaznivih dejanj;

- ‚zaplemba‘ pomeni kazen ali ukrep, ki ga sodišče izreče po zaključku postopkov v zvezi s kaznivim dejanjem ali kaznivimi dejanji, kar vodi k dokončnemu odvzemu premoženja;

[…]“

6. Člen 2, naslovljen „Zaplemba“, določa:

„1. Vsaka država članica sprejme potrebne ukrepe, ki ji omogočijo celotno ali delno zaplembo pripomočkov za kazniva dejanja in premoženjskih koristi, pridobljenih s kaznivimi dejanji, za katere je zagrožena kazen odvzema prostosti več kot eno leto, ali premoženja v vrednosti, ki ustreza tej premoženjski koristi.

2. V zvezi z davčnimi kaznivimi dejanji lahko države članice proti storilcu za odvzem premoženjskih koristi, pridobljenih s kaznivim dejanjem, uporabijo tudi nekazenske postopke.“

7. Člen 4, naslovljen „Pravna sredstva“, določa:

„Vsaka država članica sprejme potrebne ukrepe za zagotovitev, da imajo zainteresirane strani, na katere vplivajo ukrepi členov 2 in 3, na razpolago učinkovita pravna sredstva za varstvo svojih pravic.“

2 Okvirni sklep Sveta z dne 24. februarja 2005 o zaplembi premoženjske koristi, pripomočkov in premoženja, ki so povezani s kaznivimi dejanji (UL 2005, L 68, str. 49).

3. Direktiva 2014/42/EU[3]

8. Člen 2, naslovljen „Opredelitev pojmov“, določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[…]

3. ‚predmeti, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja‘ pomenijo katero koli premoženje, ki se uporablja ali je na kakršen koli način, v celoti ali delno, namenjeno storitvi kaznivega dejanja ali kaznivih dejanj;

4. ‚odvzem‘ pomeni dokončni odvzem premoženja, ki ga v zvezi s kaznivim dejanjem odredi sodišče;

[…]“

9. Člen 4, naslovljen „Odvzem“, določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, ki omogočajo, da se na podlagi pravnomočne obsodbe za kaznivo dejanje, ki je lahko bila izrečena tudi v okviru postopka v nenavzočnosti, bodisi v celoti bodisi delno odvzamejo predmeti, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja in premoženjska korist ali premoženje v vrednosti takšnih predmetov ali premoženjske koristi.

2. Kadar odvzem na podlagi odstavka 1 ni mogoč, vsaj v primerih, ko je razlog za takšno nezmožnost bolezen ali beg osumljenca ali obdolženca, države članice sprejmejo potrebne ukrepe, da omogočijo odvzem predmetov, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja in premoženjske koristi v primerih, ko se je začel kazenski postopek v zvezi s kaznivim dejanjem, s katerim je mogoče neposredno ali posredno pridobiti gospodarsko korist, in v katerih bi osumljenec ali obdolženec lahko bil obsojen za kaznivo dejanje, če bi bil zmožen sodelovati v takšnem postopku.“

10. Člen 5, naslovljen „Razširjen odvzem“, določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, ki jim omogočijo, da odvzamejo, bodisi v celoti bodisi delno, premoženje, ki je v lasti osebe, obsojene za kaznivo dejanje, s katerim je mogoče neposredno ali posredno pridobiti gospodarsko korist, kadar sodišče na podlagi okoliščin primera, vključno s specifičnimi dejstvi in razpoložljivimi dokazi, kot je nesorazmerna vrednost premoženja obsojenca glede na njegove zakonite dohodke, meni, da je bilo zadevno premoženje pridobljeno s kaznivim ravnanjem.

2. Za namene odstavka 1 tega člena pojem ‚kaznivo dejanje‘ vključuje najmanj:

[…]

(b) kazniva dejanja v zvezi s sodelovanjem v hudodelski združbi, kot je določeno v členu 2 Okvirnega sklepa 2008/841/PNZ, vsaj za primere, ko je bila s kaznivim dejanjem pridobljena gospodarska korist;

[…]

3 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 3. aprila 127 o začasnem zavarovanju in odvzemu predmetov, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja, in premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, v Evropski uniji (UL 2014, L 127, str. 39).

(e) kazniva dejanja, ki se kaznujejo v skladu z ustreznim instrumentom iz člena 3 ali v primeru, da zadevni instrument ne določa praga kazni, v skladu z ustreznim nacionalnim pravom, in sicer z najvišjo zaporno kaznijo vsaj štirih let.“

11. Člen 6, naslovljen „Odvzem tretji osebi“, določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, da omogočijo odvzem premoženjske koristi ali drugega premoženja, katerega vrednost ustreza premoženjski koristi, ki jo je neposredno ali posredno na tretje osebe prenesel osumljenec ali obdolženec ali jo je tretja oseba pridobila od osumljenca ali obdolženca, vsaj v primerih, če so te tretje osebe vedele ali bi morale vedeti, da je namen prenosa ali pridobitve izogib odvzemu, in sicer na podlagi konkretnih dejstev in okoliščin, tudi ko sta bila prenos ali pridobitev opravljena brezplačno ali v zameno za znesek, ki je bistveno nižji od tržne vrednosti.

2. Odstavek 1 ne posega v pravice tretjih oseb, ki ravnajo v dobri veri.“

4. Bolgarsko pravo. Nakazatelen kodeks [4]

12. Člen 53(1) določa:

„1. Ne glede na kazensko odgovornost se v korist države odvzamejo:

(a) predmeti storilca, ki so namenjeni za uporabo pri storitvi naklepnega kaznivega dejanja ali so bili uporabljeni za storitev naklepnega kaznivega dejanja […];

(b) predmeti storilca, ki so bili predmet naklepnega kaznivega dejanja, če tako izrecno določa posebni del kazenskega zakonika.

2. V korist države se odvzamejo tudi:

(a) predmeti, stvari ali sredstva kaznivega dejanja, katerih posest je prepovedana, in

(b) premoženjska korist, pridobljena posredno ali neposredno s kaznivim dejanjem, če je ni treba povrniti ali vrniti. Če je posredno ali neposredno pridobljena premoženjska korist izginila ali je bila prenesena, se odvzame znesek, ki ustreza njegovi vrednosti.“

13. V skladu s členom 242(8) se sredstvo, uporabljeno za prevoz tihotapskega blaga, odvzame v korist države, tudi če ni last storilca kaznivega dejanja, razen če njegova vrednost očitno ne ustreza teži kaznivega dejanja.

II. Dejansko stanje (kot je opisano v predložitvenem sklepu) in vprašanji za predhodno odločanje

14. Oseba OM je delala za turško družbo za mednarodni prevoz blaga, ki je lastnica tovornjaka s priklopnikom, ki ga je omenjena oseba v okviru predvidene napotitve vozila skozi več držav Unije.

15. V začetku junija 2018 je neznanec z osebo OM navezal stik in ji predlagal, naj v okviru vožnje iz turškega mesta Istanbul v nemško mesto Delmenhorst, ki bi jo morala opraviti, za plačilo v Nemčijo pretihotapi 2940 [5] antičnih novcev.

4 Kazenski zakonik (v nadaljevanju: NK).

5 Državno tožilstvo v Plovdivu je v pisnih stališčih navedlo, da gre za „bronaste novce iz starodavnega mesta Amisos iz 2. in 1. stoletja pr. Kr.“ V predložitvenem sklepu je navedeno, da je bilo v poročilu o arheološko-numizmatični cenitvi potrjeno, da so novci pristni in da gre za arheološke predmete. V tem poročilu je bilo navedeno tudi, da gre za najdbo izjemnega zgodovinskega pomena.

16. Oseba OM je privolila, novce po prejemu umestila v prostor za prtljago, orodje in druge pripomočke pod voznikovim sedežem, ki je del serijske opreme vozila, ter jih skrila med različne predmete.

17. Oseba OM je 12. junija 2018 zjutraj prečkala turški mejni prehod „Kapakule“ in preko mejnega prehoda „Kapitan Andreevo“ vstopila na ozemlje Republike Bolgarije. Na zadnjenavedenem mejnem prehodu je bil tovornjak pregledan in carinska policija je odkrila novce.

18. Antični novci, vlačilec, priklopnik, ključ za vžig motorja in prometno dovoljenje so bili zaseženi.

19. Poslovodja družbe lastnice vozila je med preiskavo zahteval izročitev vlačilca in priklopnika. Zahtevo je najprej zavrnil državni tožilec, ki mu je bila zadeva dodeljena, po vložitvi pritožbe pa še Okrazhen sad – Haskovo (prvostopenjsko sodišče v Haskovu, Bolgarija) s sklepom z dne 19. oktobra 2018.

20. To sodišče je s sodbo z dne 22. marca 2019 osebo OM zaradi storitve kvalificirane oblike kaznivega dejanja tihotapstva novčnega zaklada, katerega vrednost izpolnjuje element dejanskega stanu „v velikem obsegu“ iz člena 242(1)(e) NK, obsodilo na kazen zapora treh let in denarno kazen v višini 20.000 BGN.

21. Zaseženi novci so bili v skladu s členom 242(7) NK odvzeti v korist države. V skladu s členom 242(8) NK je bil v korist države odvzet tudi vlačilec, v katerem so bili prevažani novci. Priklopnik, ki ni bil neposredno povezan s prevozom, je bil vrnjen lastniku.

22. Oseba OM je prvostopenjsko sodbo v delu, v katerem se nanaša na odvzem vlačilca, izpodbijala pri Apelativen sad – Plovdiv (pritožbeno sodišče v Plovdivu, Bolgarija).

23. Pritožbeno sodišče pojasnjuje, da odvzem ni kazen in da ga je treba v skladu s členom 242(8) NK nujno odrediti v zvezi z predmeti, ki so bili uporabljeni pri storitvi kaznivega dejanja tihotapstva.

24. Navedeno sodišče kljub pravni podlagi za tako odrejen odvzem dvomi, ali je ta člen NK, ki je bil sprejet pred vstopom Bolgarije v Evropsko unijo, v skladu s členom 17(1) Listine.

25. Natančneje, meni, da bi bila lahko posledica tega, da se prevozno sredstvo, ki je bilo uporabljeno za storitev kaznivega dejanja tihotapstva, odvzame v korist države, čeprav njegov lastnik pri tem kaznivem dejanju ni sodeloval, neravnovesje med interesom lastnika, ki ne ve o izvršitvi kaznivega dejanja, in interesom države, da zaseže predmete, uporabljene za kaznivo dejanje.

26. Poleg tega poudarja, da bi bila lahko nacionalna zakonodaja, ker ne določa, da se v postopku, v katerem se odredi odvzem, zasliši lastnik prevoznega sredstva, v neskladju s členom 47 Listine in pravico do učinkovitega pravnega sredstva.

27. V teh okoliščinah je Apelativen sad – Plovdiv (pritožbeno sodišče v Plovdivu) Sodišču predložilo ti vprašanji za predhodno odločanje:

„1. Ali je treba člen 17(1) Listine […] razlagati tako, da nacionalna ureditev, kot je ta iz člena 242(8) Nakazatelen kodeks (kazenski zakonik) Republike Bolgarije, v skladu s katero se v korist države odvzame transportno sredstvo, ki je bilo uporabljeno za storitev velikega tihotapstva in ki je v lasti tretje osebe, ki ni niti vedela niti ji ne bi bilo treba ali ne bi mogla vedeti, da bo njen uslužbenec storil kaznivo dejanje, ni dopustna zato, ker ovira uravnoteženo razmerje med splošnim interesom in zahtevo po varstvu lastninske pravice?

2. Ali je treba člen 47 Listine […] razlagati tako, da nacionalna ureditev, kot je ta iz člena 242(8) NK, v skladu s katero se lahko odvzame transportno sredstvo, ki je v lasti osebe, ki ni storilka kaznivega dejanja, ne da bi bil lastniku za predstavitev svojega stališča zagotovljen neposredni dostop do sodnega varstva, ni dopustna?“

III. Postopek pred Sodiščem

28. Sodno tajništvo Sodišča je predložitveni sklep prejelo 21. maja 2019.

29. Pisna stališča so predložili državno tožilstvo v Haskovu, državno tožilstvo v Plovdivu, grška vlada in Evropska komisija.

IV. Presoja

A. Dopustnost

30. Predložitveno sodišče sprašuje Sodišče, ali člena 17(1) in 47 Listine nasprotujeta nacionalni ureditvi (člen 242(8) NK), na podlagi katere je mogoč odvzem premoženja, uporabljenega za kaznivo dejanje tihotapstva, čeprav pripada tretji osebi, ki pri njem ni bila udeležena.

31. Ker se določbe Listine za države članice uporabljajo le takrat, „ko izvajajo pravo Unije“ (člen 51), ločeno sklicevanje na eno od določb Listine ne zadostuje za utemeljitev vprašanja za predhodno odločanje, če ni povezave z drugimi določbami prava Unije.

32. Res je sicer, da je v predložitvenem sklepu omenjena uvodna izjava 33 Direktive 2014/42. Ta Direktiva je povezana z dejanskim stanjem spora, ker (a) določa minimalna pravila glede odvzema predmetov, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja, in (b) zahteva, da se določijo pravna sredstva za varstvo pravic tretjih.

33. Vendar je vprašljivo, ali se glede na kazniva dejanja, zajeta s Konvencijo, okvirnimi sklepi in direktivami iz taksativnega seznama iz člena 3 Direktive 2014/42 ta v obravnavanem primeru sploh uporabi. Za opisano dejansko stanje bi se uporabila le, če bi bilo tihotapstvo novcev, za katero je bila v obravnavani zadevi izrečena sankcija, mogoče zajeti s katerim od teh kaznivih dejanj (na primer s temi, na katere se nanaša Okvirni sklep 2008/841/JAI[6]).

34. Sodišče lahko predložitvenemu sodišču vsekakor poda elemente za razlago prava Unije, ki ga zadnjenavedeno v svojem predložitvenem sklepu[7] ni omenilo. Tako je nedavno storilo v okviru odgovora na drug predlog za sprejetje predhodne odločbe,[8] v katerem je bolgarsko sodišče postavilo vprašanja o razlagi Direktive 2014/42. Sodišče se je v tej zadevi odločilo, da bo predložitvenemu sodišču predstavilo razlago Okvirnega sklepa 2005/212, saj se Direktiva 2014/42 ni uporabila.[9]

6 Okvirni sklep Sveta z dne 24. oktobra 2008 o boju proti organiziranemu kriminalu (UL 2008, L 300, str. 42).

7 „V zvezi s tem je treba spomniti, da je v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, uvedenega s členom 267 PDEU, naloga Sodišča nacionalnemu sodišču dati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. Čeprav je predložitveno sodišče svoje vprašanje formalno omejilo samo na razlago določene določbe prava Unije, to zato Sodišča ne ovira, da predložitvenemu sodišču poda vse vidike razlage prava Unije, ki bi mu lahko koristili pri presoji predložene zadeve, in sicer ne glede na to, ali se navedeno sodišče v svojih vprašanjih sklicuje na to pravo ali ne. Glede tega mora Sodišče iz elementov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, izluščiti elemente tega prava, ki jih je treba razložiti ob upoštevanju predmeta spora“. Sodba z dne 18. septembra 2019, VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, točka 50 in navedena sodna praksa).

8 Sodba z dne 19. marca 2020, Agro In 2001 (C-234/18, EU:C:2020:221, točke od 46 do 50).

9 *Ibidem* (točka 47): „[D]ejanja […], kot so opisana v predložitveni odločbi, ne pomenijo enega od kaznivih dejanj, zajetih s pravnimi instrumenti, ki so taksativno našteti v členu 3 Direktive 2014/42, tako da predmet nacionalnega postopka […] ne spada na stvarno področje uporabe navedene direktive.“

35. Okvirni sklep 2005/212 je bil delno nadomeščen z Direktivo 2014/42; vendar ta sprememba ni vplivala na člene 2, 4 in 5 omenjenega okvirnega sklepa, ki so še naprej v veljavi.[10] Zožitev področja uporabe Direktive 2014/42 je, kot navaja Komisija, razlog, iz katerega nekatere določbe Okvirnega sklepa 2005/212 niso bile nadomeščene z omenjeno direktivo.

36. V skladu z Okvirnim sklepom 2005/212 (člen 2(1)) „[v]saka država članica sprejme potrebne ukrepe, ki ji omogočijo celotno ali delno zaplembo pripomočkov za kazniva dejanja in premoženjskih koristi, pridobljenih s kaznivimi dejanji, za katere je zagrožena kazen odvzema prostosti več kot eno leto […]“.

37. Okvirni sklep 2005/212 se – drugače kot Direktiva 2014/42, katere področje uporabe je zoženo, kakor je bilo opisano zgoraj – lahko uporabi za kazniva dejanja tihotapstva, storjena v Bolgariji, saj je z NK zanje zagrožena kazen zapora od treh do desetih let.

38. Skratka menim, da je treba za razjasnitev dvomov predložitvenega sodišča v tej zadevi opraviti razlago Okvirnega sklepa 2005/212.[11] Obenem je na podlagi tega, da se uporabi, mogoče ugotoviti neposredno povezavo „določene stopnje, ki presega sorodnost zadevnih področij ali posredne učinke enega od področij na drugega“,[12] s predpisom sekundarnega prava, s čimer je omogočeno sklicevanje na Listino.

B. Vsebinska presoja

39. Predložitveno sodišče ugotavlja, da družba lastnica vlačilca (tovornjaka), „ni niti vedela niti ji ne bi bilo treba ali ne bi mogla vedeti, da bo njen uslužbenec storil kaznivo dejanje“. Gre torej za dobroverno tretjo osebo, ki ji je odvzeto premoženje v njeni lasti, čeprav ni sodelovala pri kaznivem dejanju. Edino dejanski storilec kaznivega dejanja je to prevozno sredstvo uporabil za tihotapljenje novčnega zaklada.

40. Za ugotovitev, ali se lastnik, ki je v takem položaju, lahko v svojo korist sklicuje na člen 17(1) Listine, je treba najprej upoštevati vsebino Okvirnega sklepa 2005/212.

41. V členu 1, četrta alinea, tega okvirnega sklepa je zaplemba opredeljena kot „kazen ali ukrep, ki ga sodišče izreče po zaključku postopkov v zvezi s kaznivim dejanjem ali kaznivimi dejanji, kar vodi k dokončnemu odvzemu premoženja“.

42. Lastništvo odvzetega premoženja v tej določbi ni omenjeno. V skladu z njo načeloma ni izključeno, da pripada tretji osebi, ki ni storilec ali oseba, vpletena v kaznivo dejanje.

43. Na podlagi nekaterih določb Okvirnega sklepa 2005/212 je mogoče natančneje določiti, v razmerju do katerih subjektov je mogoče odrediti odvzem:

- V členu 2(2) je navedeno, da se „storilcu [davčnih kaznivih dejanj odvzamejo] premoženjsk[e] koristi, pridobljen[e] s kaznivim dejanjem“.

- V členu 3(1) je govora o tem, da se „zapleni premoženje osebe, obsojene za kaznivo dejanje“.

- V členu 3(3) je omenjena zaplemba „premoženja, pridobljenega s strani najbližjih sorodnikov zadevne osebe, in […] premoženja, prenesenega na pravno osebo, ki jo nadzoruje zadevna oseba“ neposredno ali posredno.

10 *Ibidem* (točka 48).

11 Sodišče je stranke in države, ki so se udeležile postopka za sprejetje predhodne odločbe, pozvalo, naj se opredelijo glede tega vprašanja.

12 Sodba z dne 6. marca 2014, Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126, točka 24).

- Nazadnje je v uvodni izjavi 3 opozorjeno, da se morajo „predpisi, ki urejajo zasege in zaplembe premoženjskih koristi, pridobljenih s kaznivimi dejanji, izboljšati in približati, kjer je to potrebno, ob upoštevanju pravic dobrovernih tretjih oseb“.

44. Okvirni sklep 2005/212 je torej pomenil zadostno podlago za trditev, da se odvzem načeloma odredi v zvezi s premoženjem, ki je v lasti storilca kaznivega dejanja, obenem pa je dopuščal možnost, da se razširi tudi na premoženje tretjih oseb.

45. Te tretje osebe so lahko v zelo različnih položajih. Naivno bi bilo spregledati, da skušajo dejanski (vpleteni, osumljeni ali obdolženi) storilci kaznivih dejanj tretjo osebo med sebe in svoje premoženje pogosto postaviti prav zato, da bi preprečili njegov odvzem. [13]

46. Lahko se torej zgodi, da so tretje osebe, čeprav niso dejanski storilci kaznivega dejanja,

- v nekem obsegu udeležene pri njem ali njegovi pripravi, denimo kot napeljevalci, pomagači ali prikrivalci;

- lastniki premoženja nezakonitega izvora, na primer prepovedanega orožja, nezakonitih drog ali drugih elementov, ki so konkretno namenjeni – in se uporabijo pri – storitvi kaznivih dejanj;

- premoženje ob zavedanju njegovega nezakonitega izvora pridobile prav zaradi izognitve njegovemu odvzemu.

47. V teh (in morda v nekaterih drugih podobnih) primerih ni ovir za odvzem zaseženega premoženja, čeprav je to v lasti oseb, ki niso dejanski storilec kaznivega dejanja.

48. Položaj pa je drugačen, če gre za *dobroverne tretje osebe*, katerih pravni položaj je treba preučiti posebej.

1. Pravice dobroverne tretje osebe pri odvzemu njenega premoženja

49. Zakonodajalec Unije je – kot je razvidno iz uvodne izjave 3 Okvirnega sklepa 2005/212 in navedeno v Direktivi 2014/42 – upošteval (procesno in materialno) varstvo pravic dobroverne tretje osebe.

50. To varstvo se nanaša tako na (materialnopravno) lastninsko pravico iz člena 17 Listine kot na (procesnopravno) pravico, da se za njeno varstvo pri sodišču vloži pravno sredstvo, iz člena 47 Listine. Obravnaval bom le prvo navedeno. [14]

51. Čeprav se določbe Direktive 2014/42 o dobrovernih tretjih osebah za to zadevo ne uporabijo, pa se lahko upoštevajo pri razlagi Okvirnega sklepa 2005/212, saj se z njo sledi enakim ciljem, ki so bili neizrecno prisotni že v tem okvirnem sklepu.

52. V uvodni izjavi 33 Direktive 2014/42 je navedeno, da ta „bistveno vpliva na pravice oseb – ne le osumljencev ali obdolžencev, ampak tudi na pravice tretjih oseb, ki se jih kazensko ne preganja“. Te tretje osebe morajo imeti „pravico do zaslišanja[,] [ko] trdijo, da so lastniki zadevnega premoženja ali da imajo druge lastninske pravice (stvarne pravice, *ius in re*)“.

13 Glej uvodno izjavo 24 Direktive 2014/42.

14 Glej točko 3 teh sklepnih predlogov.

53. V skladu s to uvodno izjavo je v Direktivi 2014/42 ena določba (člen 6) posvečena odvzemu tretjim osebam; v tem členu:

- je v odstavku 1 omenjeno premoženje, „katerega vrednost ustreza premoženjski koristi, ki jo je neposredno ali posredno na tretje osebe prenesel osumljenec ali obdolženec ali jo je tretja oseba pridobila od osumljenca ali obdolženca […]“. [15]

- V odstavku 2 pa je določeno, da se ne posega v „pravice tretjih oseb, ki ravnajo v dobri veri“.

54. S to ureditvijo je bila nadomeščena ta iz člena 3 Okvirnega sklepa 2005/212. Čeprav ta določba ni več v veljavi, pa bi bilo po mojem mnenju zmotno sklepati, da v kontekstu Okvirnega sklepa 2005/212 ni več možnosti odvzema premoženja tretjih oseb.

55. Nasprotno, menim, da je obravnava odvzema premoženja tretjih oseb iz Direktive 2014/42, čeprav je formalno ločena od ureditve v Okvirnem sklepu 2005/212, lahko v pomoč pri razumevanju njenega obsega. [16]

56. Zato nič ne nasprotuje temu, da se člen 2(1) Okvirnega sklepa 2005/212 razlaga tako, da je v skladu z njim odvzem premoženja tretjih oseb dopusten, če te niso dobroverne.

57. Po razjasnitvi tega naj pojasnim, da so bile značilnosti lastninske pravice, zagotovljene s členom 17(1) Listine, opisane v sodbi z dne 21. maja 2019, [17] v kateri je Sodišče:

- priznalo, da varstvo, ki je zagotovljeno s tem členom, ni absolutno in dopušča odvzem lastnine, če je utemeljen z razlogi javne koristi. V zvezi s tem je treba upoštevati člen 52(1) Listine. [18]

- Ugotovilo je, da je treba v „skladu s členom 17(1) Listine in ob upoštevanju njenega člena 52(1) […] na eni strani ugotoviti, da je treba, kadar se odvzem lastnine upravičuje z javno koristjo, ki utemeljuje odvzem premoženja, presojati spoštovanje načela sorazmernosti, kot je določeno v členu 52(1) Listine, ob upoštevanju te javne koristi in ciljev splošnega interesa, ki jih ta javna korist zajema“.

- Presodilo je, da „takšna obravnava pomeni, da če take javne koristi, na podlagi katere se lahko upraviči odvzem lastnine, ni ali če je, vendar niso izpolnjeni pogoji iz drugega stavka prvega odstavka člena 17 Listine, gre za poseg v lastninsko pravico, ki jo zagotavlja ta določba“. [19]

58. Glede na navedeno je po mojem mnenju splošno pravilo to, da ni mogoč odvzem premoženja v lasti dobrovernih tretjih oseb, ki je bilo uporabljeno kot sredstvo za storitev kaznivega dejanja.

15 „[…] vsaj v primerih, če so te tretje osebe vedele ali bi morale vedeti, da je namen prenosa ali pridobitve izogib odvzemu, in sicer na podlagi konkretnih dejstev in okoliščin“. Izpolnjene morajo biti tri zahteve: (i) pri osumljencu ali obdolžencu morajo biti izpolnjeni pogoji za odredbo odvzema; (ii) osumljenec ali obdolženec je premoženje prenesel na tretjo osebo; in (iii) tretja oseba je vedela ali bi morala vedeti, da je namen prenosa izogib odvzemu (D. Nitu, „Extended and third party confiscation in the European Union“, v F. Rossi (ur.), *Improving confiscation procedures in the European Union*, Jovene Editore, Neapelj, 2019, str. 78).

16 V uvodni izjavi 25 Direktive 2014/42 je navedeno: „Države članice lahko v skladu z nacionalnim pravom opredelijo, da je odvzem tretji osebi dopolnilni ali alternativni ukrep neposrednemu odvzemu, kakor je ustrezno.“

17 Sodba z dne 21. maja 2019, Komisija/Madžarska (pravice užitka na kmetijskih zemljiščih) (C-235/17, EU:C:2019:432).

18 *Ibidem* (točki 87 in 88).

19 *Ibidem* (točka 89).

59. Vendar so od tega pravila mogoče izjeme, ki se na podlagi razlogov javne koristi določijo z nacionalno določbo, s katero se sledi objektivnim ciljem splošnega interesa, ki je primerna za dosego teh ciljev in ne presega tega, kar je potrebno za njihovo uresničitev.[20] Poleg tega je nujno, da se odvzem lastnine nadomesti s plačilom pravične in pravočasne odškodnine.[21]

60. Vsekakor menim, da je treba v zvezi s pojmom *dobre vere* v tem okviru napraviti dodaten preudarek. Strinjam se, da je to področje samo po sebi kazuistično in da mora predložitveno sodišče presoditi, ali je dobra vera obstajala ali ne (v obravnavani zadevi je njen obstoj potrdilo z zgoraj navedeno kategorično formulacijo).[22] Kar želim povedati je, da ne zadostuje le odsotnost naklepa: v nekaterih okoliščinah je razlog za izključitev dobre vere lahko tudi krivdna oblika malomarnosti.

61. Za dobro vero bi se, na primer, težko štelo ravnanje tretje osebe, ki sicer ne ve, ali bo vozilo, ki ga posodi drugi osebi, uporabljeno za storitev konkretnega kaznivega dejanja tihotapstva (ali prometa s prepovedanimi drogami), vendar lahko ob prenosu vozila zlahka sprevidi, da se prevzemnik običajno ukvarja s takimi dejavnostmi.

2. Odvzem prevoznih sredstev dobroverne tretje osebe v nacionalnem pravu

62. Razširitev odvzema na prevozna sredstva (avtomobile, ladje in zrakoplove), uporabljena pri storitvi kaznivega dejanja, se načeloma določi v zakonodajah vsake od držav.[23] Z vidika Okvirnega sklepa 2005/2012 ni ovir za to, da se ta prevozna sredstva vključijo med pripomočke za storitev ali poskus storitve kaznivega dejanja.

63. Predložitveno sodišče izhaja iz tega, da se člen 242(8) NK v tej zadevi uporabi, tako da je treba v korist države odvzeti vlačilec tovornjaka, čeprav je ta v lasti dobroverne tretje osebe.

64. To sodišče opozarja, da je Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) v sodbi iz leta 2015[24] ugotovilo, da je bil z odvzemom, odrejenim v Bolgariji na podlagi navedene določbe NK, kršen člen 1 Protokola št. 1 Evropske konvencije o človekovih pravicah, katerega vsebina je podobna vsebini člena 17(1) Listine (lastninska pravica).

65. Državno tožilstvo v Plovdivu, ki v stališčih omenja to sodbo, v utemeljitev svoje trditve o veljavnosti odvzema navaja drugo poznejšo sodbo ESČP[25] v zvezi z odvzemom, ki je bil v Bolgariji odrejen na podlagi člena 233(6) (prej odstavek 3) zakon za mitnitsite (carinski zakon),[26] katerega besedilo je, kot poudarja, podobno – za carinsko področje – besedilu členu 242(8) NK.[27]

20 *Ibidem* (točka 94): „V tem okviru je treba spomniti tudi, da je treba utemeljitvene razloge, na katere se lahko država članica sklicuje, podpreti z ustreznimi dokazi ali z analizo primernosti in sorazmernosti omejevalnega ukrepa, ki ga je sprejela ta država, ter z natančnimi elementi, ki potrjujejo njeno argumentacijo“.

21 *Ibidem* (točka 126): „[…] v nacionalni zakonodaji, ki omogoča odvzem lastnine, [mora biti] jasno in natančno določeno, da ta odvzem daje pravico do odškodnine in kakšni so pogoji zanjo“.

22 Točki 1 in 39 teh sklepnih predlogov.

23 V nekaterih državah se odvzem odredi le, če se vozilo uporabi kot sredstvo za storitev kaznivega dejanja, ki samo po sebi zahteva prevoz nekega blaga (na primer droge, skrite v njegovi notranjosti), tako da je to vozilo nujni dejavnik kaznivega ravnanja.

24 Sodba z dne 13. oktobra 2015, Ünsped Paket Servisi San. VE TİC. A.Ş. proti Bolgariji (CE:ECHR:2015:1013JUD000350308; v nadaljevanju: sodba Ünsped).

25 Dejansko stanje je bil uvoz vozila brez izpolnitve carinskih obveznosti; vozilo je bilo zato odvzeto, saj je bilo obravnavano kot tihotapljeno blago.

26 Carinski zakon, DV št. 15 z dne 6. februarja 1998. V skladu s tem členom se „tihotapljeno blago odvzame ne glede na lastniški položaj. Če ni najdeno ali je bilo odstranjeno, se mu pripiše vrednost, ki ustreza njihovi carinski ali izvozni vrednosti.“

27 Sodba z dne 7. decembra 2017, Atanasov proti Bolgariji (CE:ECHR:2017:1207JUD000604608; v nadaljevanju: sodba Atanasov).

66. V resnici je upoštevnost (v smislu člena 52(3) Listine) obeh navedenih sodb za oblikovanje odgovora Sodišča na prvo vprašanje za predhodno odločanje omejena:

- ESČP v sodbi Atanasov sicer res ni ugotovilo, da je bila z uporabo člena 233(3) carinskega zakona kršena lastninska pravica, vendar je bil razlog za to presoja, da je bil poseg v to pravico upravičen, ker je g. Atanasov storil carinski prekršek. [28]

- V sodbi v zadevi Ünsped, v kateri je bilo dejansko stanje podobno temu iz obravnavane zadeve (odvzem tovornjaka, v katerem so bile prevažane droge, odrejen na podlagi člena 242(8) NK, ne da bi lastnik vozila sodeloval pri storitvi kaznivega dejanja), pa se je ESČP po preučitvi splošnih načel v zvezi z varstvom lastninske pravice osredotočilo predvsem na postopkovne vidike. [29]

67. V skladu s sodbo v zadevi Ünsped bi morali nacionalni organi preučiti stopnjo krivde ali malomarnosti lastnika v zvezi z odvzetim premoženjem ali vsaj razmerje med njegovim obnašanjem in kršitvijo. [30] Ker tega niso storili in zlasti ker lastniku niso omogočili izpodbijanja odvzema premoženja, odrejenega v kazenskem postopku, je bila kršena pravica, varovana s členom 1 Protokola št. 1. [31]

68. Ker so postopkovni vidiki primera, na katerega se nanaša predlog za sprejetje predhodne odločbe, predmet drugega vprašanja za predhodno odločanje, je treba preučitev prvega vprašanja osredotočiti na to, ali je odvzem prevoznih sredstev, uporabljenih za tihotapljenje, ki so v lasti dobroverne tretje osebe, zadostno utemeljen in sorazmeren.

69. V predložitvenem sklepu ta morebitna utemeljitev ni omenjena, bolgarska vlada pa se postopka predhodnega odločanja ni udeležila, da bi jo zagovarjala. Sta se pa na to utemeljitev sklicevali bolgarski državni tožilstvi, ki sta v tem postopku predložili stališča. Navedli sta še druge argumente za trditev, ki sta jo zagovarjali v kazenskem postopku pred prvostopenjskim in drugostopenjskim sodiščem.

70. Od teh argumentov (ki jih je predstavilo zlasti državno tožilstvo v Plovdivu) je po mojem mnenju mogoče že na prvi pogled zavrniti tega, s katerim se veljavnost odvzema zagovarja s tem, da je člen 242(8) NK določba, ki je dovolj razumljiva, natančna in predvidljiva ter namenjena uresničevanju cilja v splošnem interesu. To, kar vzbuja dvome predložitvenega sodišča, je namreč prav skladnost te zakonske določbe, kot jo samo razlaga, s pravom Unije.

71. Uporabljene določbe prav tako ni mogoče zagovarjati s trditvijo, da je povezana z mednarodnimi obveznostmi Bolgarije in da je odvzem oblika pridobitve (in posledično izgube) lastninske pravice *ex lege*, ki je zunaj pristojnosti Unije.

72. V zvezi s tem naj zgolj spomnim, da je bil Okvirni sklep 2005/212 sprejet na področju pristojnosti Unije in da je spoštovanje lastninske pravice del člena 17 Listine, ki se za države uporablja, kakor je bilo opisano zgoraj. Iz omenjanih mednarodnih obveznosti pa ne izhaja zahteva po odvzemu premoženja dobrovernih tretjih oseb.

28 *Ibidem* (točke od 38 do 49). Pojasnilo je, da so v zadevnem primeru bolgarski carinski organi lahko utemeljeno ugotovili, da je pritožnik to vozilo s tem, da ga je odstranil izpod carinskega nadzora, nezakonito vnesel na bolgarsko ozemlje, zaradi česar ni bilo sporno, da so vozilo opredelili za tihotapsko blago. Poleg tega je upoštevalo poklicne okoliščine pritožnika in na podlagi tega potrdilo, da bi moral poznati upravne postopke in posledice njihovega nespoštovanja.

29 ESČP je skušalo najti pravično ravnotežje med posegom in doseganjem uresničevanega cilja; čeprav je menilo, da je bil ta cilj legitimen, je ugotovilo, da ni bilo spoštovano načelo sorazmernosti, saj z bolgarsko zakonodajo lastniku ni bila dana možnost, da učinkovito izpodbija odvzem premoženja, katerega lastnik je.

30 Sodba Ünsped, točka 45: „Nor did [the national courts] examine the conduct of the confiscated lorry's owner or the relationship between the conduct of the latter and the offence. There is no evidence before this Court suggesting that the owner could or should have known of an offence being committed and the owner was clearly not given an opportunity to put its case".

31 *Ibidem* (točka 38): čeprav člen 1 Protokola ne vsebuje postopkovnega pogoja, je bilo v sodni praksi ugotovljeno, da morajo imeti osebe, na katere se nanašajo ukrepi, ki vplivajo na njihovo lastnino, razumno možnost, da branijo svoj pravni položaj v razmerju do pristojnih organov.

73. V zvezi s trditvijo, da lahko v skladu z bolgarskim zakonom o obligacijskih razmerjih in pogodbah družba lastnica vozila od voznika zahteva povračilo škode, nastale zaradi odvzema (zaradi česar naj ji pravice pravzaprav ne bi bile odvzete, saj lahko vloži tožbo, s katero od obsojene osebe zahteva ustrezno odškodnino), zadostuje napotitev na preudarke, ki ji je v odgovoru na podobno razlogovanje Sodišče opravilo v sodbi Komisija/Madžarska (pravice užitka na kmetijskih zemljiščih).[32]

74. Če se torej vrnem k utemeljitvi ukrepa: namen odvzema je po njegovi naravi ta, da se z odvzetjem vsega premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem, sredstev za njegovo storitev in koristi iz njega delinkventu odtegne premoženjska spodbuda zanj. Taka utemeljitev, povezana z bojem proti kriminalu, načeloma ni podana, če je to, kar se zaseže, v lasti dobroverne tretje osebe.

75. Državno tožilstvo v Haskovu meni, da bi odprava te zakonsko določene posledice organizirane kriminale združbe spodbudila, da za kazniva dejanja tihotapstva uporabljajo tuja prevozna sredstva. Rešitev za to (legitimno) skrb je treba najti v preiskavi povezav med lastniki teh prevoznih sredstev in storilci kaznivih dejanj in bi lahko vključevala tudi določitev strožjih meril za presojo dobrovernosti teh lastnikov.[33]

76. Če se nacionalni zakonodajalec odloči za določitev brezpogojnega odvzema uporabljenih prevoznih sredstev, katerih lastniki so dejansko ravnali v dobri veri (ali bili celo sami žrtev odvzema svojega vozila: zamisliti si je mogoče primer osebe, ki ji je bilo vozilo ukradeno in nato uporabljeno pri storitvi kaznivega dejanja tihotapstva), uporabi pravni instrument, ki ni primeren za *razlastitev* tega premoženja.

77. Za preoblikovanje odvzema v prisilno razlastitev bi bila v takih okoliščinah potrebna zadosten razlog za njeno utemeljitev in po potrebi aktivacija odškodninskega jamstva iz člena 17(1), drugi stavek, Listine.

V. Predlog

78. Glede na navedeno predlagam, naj se na prvo vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je postavilo Apelativen sad – Plovdiv (pritožbeno sodišče v Plovdivu, Bolgarija), odgovori tako:

Člen 2(1) Okvirnega sklepa Sveta 205/212/PNZ z dne 24. februarja 2005 o zaplembi premoženjske koristi, pripomočkov in premoženja, ki so povezani s kaznivimi dejanji, v povezavi s členom 17(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah je treba razlagati tako, da nasprotuje določbi, v skladu s katero se v korist države lahko odvzame prevozno sredstvo, ki je bilo uporabljeno za storitev kvalificirane oblike kaznivega dejanja tihotapstva, čeprav je to prevozno sredstvo v lasti dobroverne tretje osebe, ki ni niti vedela niti ji ne bi bilo treba ali ne bi mogla vedeti, da bo uporabljeno za storitev kaznivega dejanja.

32 Sodba z dne 21. maja 2019 (C-235/17, EU:C:2019:432, točki 127 in 128). „[N]apotovanje Madžarske na splošna pravila civilnega prava […] ne izpolnjuje zahtev iz člena 17(1) Listine. Poleg tega je treba tudi ob predpostavki, da bi bilo glede na to določbo pravno mogoče, da država članica odškodnino za odvzem lastnine, ki ga je odredila izključno sama, prevali na zasebnike, ugotoviti, da so ob takšni napotitvi imetniki pravic […] tisti, ki jim je naloženo, da morajo v postopkih, ki bi se lahko izkazali za dolgotrajne in drage, zahtevati plačilo morebitnih odškodnin […]. Takšna pravila civilnega prava ne omogočajo niti tega, da se na enostaven, dovolj natančen in predvidljiv način ugotovi, ali bo odškodnino po koncu takih postopkov dejansko mogoče pridobiti, niti tega, kakšna bosta glede na okoliščine primera njena narava in višina."

33 To bi bilo na primer mogoče storiti v primeru prevoznih sredstev, ki so zaradi svojih značilnosti še posebej primerna za storitev kaznivega dejanja tihotapstva, kot so plovila s funkcionalnostmi, ki omogočajo izognitev carinskemu pomorskemu nadzoru. Ne bi bilo ovir za to, da se za take primere določi (izpodbojna) domneva, da oseba, ki to plovilo prenese na tretjo osebo, ne ravna v dobri veri, s čimer bi se obrnilo dokazno breme.